

Sag C-693/19

Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

13. september 2019

Forelæggende ret:

Tribunale di Milano (Italien)

Afgørelse af:

10. august 2019

Sagsøgere:

SPV Project 1503 Srl

Dobank SpA

Sagsøgt:

YB

Hovedsagens genstand

Fuldbyrdelsesprocedure – udlæg

Genstand og retsgrundlag for forelæggelsen

Fortolkningen af artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder samt artikel 6 og 7 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).

Præjudicielt spørgsmål

Er, og i givet fald på hvilke betingelser, artikel 6 og 7 i direktiv 93/13/EØF samt artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder til hinder for en national ordning som den omhandlede, hvorefter fuldbyrdelsesdomstolen ikke må efterprøve det iboende indhold af et endeligt,

retsligt fuldbyrdelsesgrundlag og desuden, såfremt forbrugeren tilkendegiver sin vilje til at påberåbe sig den urimelige karakter af et kontraktvilkår i den aftale, der ligger til grund for fuldbyrdelsesgrundlaget, ikke må fravige virkningerne af den implicitte retskraft?

Anførte EU-retlige forskrifter

Chartret om grundlæggende rettigheder

Direktiv 93/13/EØF

Anførte nationale forskrifter

Lovdekret nr. 206 af 6. september 2005 (Codice del consumo, den såkaldte lov om forbrug), især artikel 33, stk. 1 og 2, litra f):

»1. I aftalen indgået mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende anses kontraktvilkår for urimelige, hvis de til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.

2. Medmindre det modsatte bevises, anses kontraktvilkår for urimelige, såfremt de har til formål eller virkning at:

[...]

f) pålægge forbrugeren i tilfælde af manglende eller forsinket opfyldelse at betale et uforholdsmæssigt stort beløb i erstatning, strafgebyr eller tilsvarende; [...]

samt artikel 36:

»1. Kontraktvilkår, som anses for urimelige i medfør af artikel 33 og 34, er ugyldige, men aftalen opretholdes i øvrigt.

[...]

3. Ugyldigheden finder kun anvendelse til gavn for forbrugeren og kan konstateres af retten af egen drift.«

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne

- 1 Den sagsøgte, YB, indgik en række låneaftaler for et samlet beløb på 18 200 EUR med Findomestic Banca SpA, der overdrog sit tilgodehavende til Activa Factor SpA. Det sidstnævnte selskab overdrog efterfølgende samme tilgodehavende til sagsøgeren SPV Project 1503 Srl (herefter »SPV«).

- 2 Disse låneaftaler indeholdt kontraktvilkår, ifølge hvilke et strafgebyr og morarenter ville blive anvendt i tilfælde af forsinket opfyldelse af pligten til at tilbagebetale lånet.
- 3 På grundlag af disse kontraktvilkår forkyndte SPV et betalingspåkrav for YB, mod hvilket debitoren ikke fremsatte indsigelse, og som derfor blev endeligt. Efterfølgende forkyndte SPV for YB en foranstaltning til tvangsudlæg i de tilgodehavender, som YB havde hos en række banker. I foranstaltningen til tvangsudlæg var et beløb på 31 332 EUR anført.
- 4 Dette beløb bestod af følgende elementer: 16 290,52 EUR for »Hovedstol som fremgår af betalingspåkravet«, 13 539,27 EUR for »Renter som fremgår af betalingspåkravet« og restbeløbet svarende til omkostninger og honorarer.
- 5 I retsmødet præciserede SPV, at det havde et tilgodehavende på 34 479,25 EUR.
- 6 Inden for rammerne af fuldbyrdelsesproceduren fandt den forelæggende ret, at kontraktvilkåret om morarentesatsen (dvs. en rentesats svarende til over 14% pr. år) kunne anses for urimeligt, og spurgte derfor debitoren, om han ville tilkendegive sin vilje til at påberåbe sig den urimelige karakter af kontraktvilkårene om morarenter, med heraf følgende mulighed for at reducere SPV's tilgodehavende.

De væsentligste argumenter, der anføres af hovedsagens parter

- 7 Under udlægsproceduren har YB tilkendegivet sin vilje til at påberåbe sig den urimelige karakter af kontraktvilkåret om morarentesatsen. På grundlag af Domstolens dom af 9. november 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing Zrt. (ECLI:EU:C:2010:659), har den forelæggende ret fundet, at den ex officio kan udøve sine undersøgelsesbeføjelser for at efterprøve, om kontraktvilkåret om morarentesatsen er urimeligt.
- 8 SPV har udelukket, at den retsafgørelse, der fremgår af betalingspåkravet, må fraviges, idet retskraften sigter mod at opfylde kravet om retssikkerhed. Endvidere har SPV subsidiært anført, at bevisbyrden hvad angår den urimelige karakter af kontraktvilkåret påhviler YB, og afslutningsvis gjort gældende, at de aftalte morarentesatser ikke har karakter af ågerrenter.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 9 Ifølge praksis ved Corte [suprema] di cassazione (kassationsdomstolen) omfatter retskraften ikke alene den udtrykkelige afgørelse, men også de grunde, der, om end implicit, udgør afgørelsens logiske og retlige forudsætning. Denne retspraksis finder også anvendelse på et betalingspåkrav, der i tilfælde af manglende indsigelse bliver retskraftigt ikke alene med hensyn til størrelsen af det påberåbte tilgodehavende, men også i relation til dets grundlag, idet der således afskæres fra

enhver yderligere vurdering af argumenterne til støtte for anmodningen om betalingspåkrav.

- 10 Dette princip, der udspringer af retspraksis, kaldes for »implicit retskraft« og er baseret på det logiske argument om, at en domstol, når den har truffet afgørelse om et spørgsmål, åbenlyst har løst alle øvrige spørgsmål, som skulle vurderes inden den udtrykkelige afgørelse, i en retning, som ikke udgør hindring herfor.
- 11 Når kreditoren har opnået betalingspåkravet, kan kreditoren efter forkyndelse heraf indlede en udlægsprocedure ved at forkynde foranstaltningen til tvangsudlæg. Ved udlæg i fordringer kan kreditoren i kraft af et fuldbyrdelsesgrundlag nærmere bestemt foretage udlæg (efter forkyndelse af foranstaltningen til tvangsudlæg) i de fordringer, som kreditorens debitor har hos tredjemænd.
- 12 Ifølge praksis ved Corte [suprema] di cassazione udgør udlægsproceduren, i modsætning til en rettergang, »ikke en sammenhængende kæde af retsakter, der leder til en enkelt endelig afgørelse, men en rækkefølge af delprocedurer, dvs. en selvstændig række af retsakter, der udgør grundlaget for forskellige efterfølgende foranstaltninger«. Inden for rammerne af fuldbyrdelsesproceduren udøver domstolen foreskrivende beføjelser, som er »afgrænset til styringen af fuldbyrdelsesproceduren med henblik på den forskriftsmæssige gennemførelse af de retsakter, som proceduren består af, efter kriterier om hurtighed og hensigtsmæssighed«. Således er enhver afgørelsesbeføjelse udelukket.
- 13 Hvad angår de beføjelser, som fuldbyrdelsesdomstolen kan udøve af egen drift, har den forelæggende ret i øvrigt bemærket, at eksistensen af et gyldigt fuldbyrdelsesgrundlag udgør en forudsætning for fuldbyrdelsesproceduren. I konsekvens heraf skal fuldbyrdelsesgrundlaget foreligge under hele udlægsproceduren, idet proceduren i modsat fald henlægges. Fuldbyrdelsesdomstolen har således beføjelse/pligt til at kontrollere eksistensen af fuldbyrdelsesgrundlaget i begyndelsen af og under hele fuldbyrdelses sagen og til at afbryde proceduren, såfremt fuldbyrdelsesgrundlaget ikke længere foreligger. Imidlertid er fuldbyrdelsesdomstolens beføjelse ex officio afgrænset til eksistensen af fuldbyrdelsesgrundlaget og må ikke udvides til at omfatte det »iboende indhold« heraf.
- 14 Den forelæggende ret har endvidere præciseret, at i forbindelse med udlæg i fordringer får tredjemanden (dvs. debitoren til rekviritus) med start fra forkyndelsen af foranstaltningen til tvangsudlæg til opgave at opbevare de af vedkommende skyldte summer op til størrelsen af det i foranstaltningen til tvangsudlæg angivne beløb, og tredjemanden skal endvidere meddele kreditor »hvilke goder eller summer han er debitor for, eller som han har i besiddelse, samt hvornår han skal foretage betalingen eller leveringen« (artikel 547, stk. 1, i codice di procedura civile, den italienske retsplejelov).

- 15 Afslutningsvis har fuldbyrdelsesdomstolen på hovedsagens nuværende trin beføjelser ex officio til at vurdere eksistensen af fuldbyrdelsesgrundlaget og den korrekte opgørelse af tilgodehavendet, men ikke det iboende indhold heraf.
- 16 Den forelæggende ret har endvidere henvist til Domstolens praksis, ifølge hvilken »den ved direktivet indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at han kan øve nogen indflydelse på disses indhold«, og »[f]ormålet med direktiv [93/13]'s artikel 6, som pålægger medlemsstaterne at fastsætte, at urimelige vilkår ikke binder forbrugerne, [ikke ville] kunne nås, såfremt forbrugerne måtte anses for forpligtet til selv at gøre gældende, at sådanne vilkår er af urimelig karakter. I sager, som ofte vedrører mindre beløb, kan advokatsalæret overstige sagsgenstandens værdi, hvilket kan afholde forbrugeren fra at tage til genmæle over for anvendelsen af et urimeligt vilkår. Selv om procesreglerne i flere medlemsstater giver private adgang til selv at varetage deres interesser i sådanne sager, er der en ikke ubetydelig risiko for, at forbrugeren bl.a. på grund af ukendskab til reglerne ikke gør gældende, at det vilkår, som påberåbes over for ham, er urimeligt. En effektiv beskyttelse af forbrugeren kan følgelig kun opnås, såfremt den nationale domstol anses for berettiget til at tage stilling til et sådant vilkår ex officio« (Domstolens dom af 27.6.2000, Océano Grupo Editorial og Salvat Editores, C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, præmis 25 og 26).
- 17 Ifølge den forelæggende ret er den beføjelse, som de nationale domstole havde i medfør af Océano-dommen, ved dom af 4. juni 2009, C-243/08, Pannon GSM Zrt. (EU:C:2009:350), blevet til en egentlig forpligtelse til at foretage en efterprøvelse ex officio af, hvorvidt et kontraktvilkår er urimeligt, så snart domstolene – som udtalt i præmis 35 i Pannon-dommen – råder over »de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver« (og uden at dette berører behovet for at indhente forbrugernes tilkendegivelse af sin vilje til at påberåbe sig, at kontraktvilkåret er urimeligt og ikke bindende). Denne pligt er i overensstemmelse med domstolenes opgave om at sikre den effektive virkning af den beskyttelse, som bestemmelserne i direktiv 93/13 tilstræber.
- 18 I øvrigt har Domstolen fastslået, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 er »en bindende bestemmelse, der i betragtning af at en af kontraktparterne befinder sig i en svagere stilling, har til hensigt at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem kontraktparternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne«, og at »[a]rten og betydningen af den almene interesse, der ligger til grund for den beskyttelse, direktivet indeholder for forbrugerne, [i øvrigt berettiger], at de nationale retsinstanser af egen drift skal efterprøve, om et kontraktvilkår er urimeligt, og dermed afhjælpe den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende« (Domstolens dom af 26.10.2006, C-168/05, Mostaza Claro, EU:C:2006:675, præmis 36 og 38). Betydningen af interessen til grund for den beskyttelse, som direktiv 93/13 giver forbrugerne, er blevet yderligere bekræftet i

de afgørelser, hvori Domstolen på grundlag af ækvivalensprincippet (som i kombination med princippet om effektiv forbrugerbeskyttelse opstiller grænser for princippet om medlemsstaternes processuelle autonomi) har sidestillet artikel 6 i direktiv 93/13 med de nationale regler i den nationale retsorden, der har rang af ufravigelige retsgrundsætninger (jf. bl.a. Domstolens dom af 21.12.2016, C-154/15, C-307/15 og C-308/15, Gutiérrez Naranjo, EU:C:2016:980, præmis 54).

- 19 I denne retning går efter den forelæggende rets opfattelse de afgørelser, hvori Domstolen ved anvendelse af enten ækvivalensprincippet eller princippet om effektiv forbrugerbeskyttelse har tildelt de nationale domstole beføjelser til undersøgelse ex officio (jf. bl.a. dom af 9.11.2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing Zrt., ECLI:EU:C:2010:659), samt de afgørelser, ifølge hvilke retskraften på bestemte betingelser må fraviges.
- 20 Blandt de sidstnævnte har den forelæggende ret henvist til Domstolens dom af 6. oktober 2009, C-40/08, Asturcom, EU:C:2009:615, hvor Domstolen i præmis 53 fastslog, at »i det omfang den nationale ret, der er anmodet om at tvangsfuldbyrde en endelig voldgiftskendelse, i henhold til de nationale processuelle regler af egen drift skal efterprøve, om en voldgiftsklausul er uforenelig med ufravigelige nationale retsgrundsætninger, skal den ligeledes af egen drift efterprøve, om denne klausul er urimelig i henhold til direktivets artikel 6«.
- 21 I denne dom udelukkede Domstolen, at den pågældende spanske ret, der var anmodet om at tvangsfuldbyrde en endelig voldgiftskendelse, som ikke var blevet anfægtet og var afsagt i en procedure uden forbrugerens deltagelse, ved anvendelse af princippet om effektiv forbrugerbeskyttelse af egen drift kunne konstatere, at et kontraktvilkår (i den konkrete situation kontraktvilkåret om voldgiftsinstansens sæde) var urimeligt.
- 22 Den forelæggende ret har tilføjet, at generaladvokat Trstenjak i den nævnte sag var nået til en anden konklusion, og navnlig at den nationale rets konstatering ex officio var den løsning, som var bedst i overensstemmelse med det formål om forbrugerbeskyttelse, som direktiv 93/13 forfølger, og at forbrugerens passivitet i den procedure, som førte til fuldbyrdelsesgrundlaget (og som i øvrigt ikke fandt sted ved en domstol), kunne afhjælpes i forbindelse med fuldbyrdelsen af det samme grundlag.
- 23 Efter den forelæggende rets opfattelse adskiller den foreliggende sag sig endvidere fra den sag, der gav anledning til Asturcom-dommen.
- 24 Den af Asturcom indledte procedure var nemlig en ikke-kontradiktorisk procedure, på baggrund af hvilken den pågældende ret, henset til det (fysiske) fravær af debitoren (som allerede havde været passiv i den procedure, som havde ført til fuldbyrdelsesgrundlaget), kun havde beføjelse til at beslutte at udstede eller ikke udstede den generelle fuldbyrdelsesordre.

- 25 I den foreliggende fuldbyrdelsesprocedure har debitoren derimod givet møde (og således er den passivitet, som førte til det endelige betalingspåkrav, ophørt) og tilkendegivet sin vilje til at påberåbe sig, at kontraktvilkårene er urimelige.
- 26 Ved dom af 18. februar 2016, C-49/14, Finanmadrid, EU:C:2016:9, fandt Domstolen imidlertid, at den spanske processuelle ordning, der ikke tillod den dommer, der skulle behandle spørgsmålet om fuldbyrdelsen af et betalingspåkrav, ex officio at efterprøve, om kontraktvilkår i den aftale, som lå til grund for tilgodehavendet, var urimelige, var i strid med princippet om effektiv forbrugerbeskyttelse i henhold til direktiv 93/13/EØF.
- 27 Med hensyn til den foreliggende situation nærer den forelæggende ret tvivl om, at kontraktvilkåret om morarentesatsen til gavn for kreditoren såvel som det kontraktvilkår, som ud over morarenter fastsætter et strafgebyr »på 8%«, er forenelige med artikel 33, stk. 2, litra f), i lovdekret nr. 206 (og tilsvarende bestemmelse i direktiv 93/13).
- 28 Det fremgår af betalingspåkravet, at den domstol, som udstedte påkravet, ikke udtalte sig om, hvorvidt de nævnte kontraktvilkår var urimelige.
- 29 I henhold til national lovgivning og retspraksis opnåede betalingspåkravet retskraft, eftersom YB ikke fremsatte indsigelse, og det skal bl.a. bemærkes, at den (ikke-) urimelige karakter af kontraktvilkårene i aftalen indgået mellem kreditoren og debitoren nu er genstand for implicit retskraft.
- 30 I lyset af princippet om ækvivalent beskyttelse følger det heraf, at fuldbyrdelsesdomstolen ikke må efterprøve, om kontraktvilkårene i den nævnte aftale er urimelige. Dette er resultatet af, at fuldbyrdelsesdomstolen i henhold til den nationale ordning ikke må efterprøve det »iboende« indhold af det retslige fuldbyrdelsesgrundlag, og af at fuldbyrdelsesgrundlaget nu har retskraft.
- 31 Den forelæggende ret anmoder derfor Domstolen om at afklare, hvorvidt behovet for at erstatte den formelle balance, som aftalen indfører mellem aftaleparternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne, tillader, at fuldbyrdelsesdomstolen informerer forbrugeren (til trods for, at han var passiv i den procedure, der førte til det nu endelige retslige grundlag) om, at kontraktvilkårene kan have urimelig karakter, såfremt denne karakter ikke er blevet udtrykkeligt udelukket af den endelige afgørelse, og hvorvidt den samme domstol i tilfælde af forbrugers tilkendegivelse af sin vilje til at påberåbe sig den urimelige karakter af de nævnte kontraktvilkår, kan vurdere, om kontraktvilkårene er urimelige, på trods af dels at fuldbyrdelsesdomstolen ikke må foretage en vurdering af det iboende indhold af det retslige fuldbyrdelsesgrundlag, dels at grundlaget har opnået retskraft.
- 32 Manglende domstolsprøvelse af, hvorvidt kontraktvilkår er urimelige eller ej, kan efter den forelæggende rets opfattelse føre til en ufuldstændig og utilstrækkelig forbrugerbeskyttelse, således at et effektivt middel til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår til ophør udelukkes.

- 33 En domstols initiativ til at informere forbrugeren om den mulige overtrædelse af bestemmelser, der sigter mod at beskytte den svagere aftalepart, berører ikke upartiskheden hos domstolen.
- 34 Den forelæggende ret har henvist til Domstolens udtalelse om, at begrebet »upartiskhed« af en domstol vedrører det forhold, at »der skal være den samme afstand til tvistens parter og deres respektive interesser for så vidt angår tvistens genstand«. Set i dette perspektiv er den omstændighed, at en domstol udøver beføjelser ex officio, langt fra udtryk for manglende upartiskhed, men snarere udtryk for idéen om, at domstolen ikke alene er dommer i en tvist mellem parterne, men repræsenterer samfundets almene interesse (jf. i denne retning dom af 14.6.2017, C-685/15, Online Games, EU:C:2017:452, præmis 61 og 64).
- 35 Ud over at vurdere ovenstående aspekt om upartiskhed har den forelæggende ret også baseret sin anmodning på chartrets artikel 47, som efter Domstolens opfattelse har relevans som et led i »beskyttelsen af de rettigheder, som direktiv 93/13 medfører for borgerne mod anvendelsen af urimelige kontraktvilkår« (dom af 17.7.2014, C-169/14, Sánchez Morcillo, EU:C:2014:2099, præmis 35).